

A megyei könyvtárak tájismereti anyaga

A gyűjtemények keletkezése, összetétele, állapota

A helytörténet szerves része a nemzeti történetnek. Sajátossága hogy minden történeti eseményt egy adott helyhez viszonyít. E vetületben a jelentéktelennek látszó helyi események is jelentősek lehetnek. A helytörténet részletezőbb, mint az országos, az események jelentőségét saját arányai szerint méri.

A helytörténeti kutatások nálunk a múlt század második felében kerültek az érdeklődés előterébe. Abból a patriotizmusból születtek, amely a szabadságharc leverése után a nemzeti kultúra felvirágoztatását kívánta minden eszközzel előmozdítani, ebben látva a hazafias érzés ébrentartásának lehetőségét. Annak a mozgalomnak volt édes gyermeke, amely létrehozta a vidéki múzeumokat, mint a helytörténeti kutatás intézményeit és mellettük könyvtárakat létesített részben a tudományos kutatás, részben a közművelődés céljaira. Ezek az intézmények kezdték meg a helytörténeti anyag tárgyi, írott és nyomtatott emlékeinek gyűjtését és vetették meg a mai vidéki tájgyűjtemények alapját.

E gyűjtemények közigazgatási intézmények, kulturális egyesületek, társaságok, magánosok könyvadományaiából, illetve hagyatékaiból keletkeztek. A helytörténeti gyűjtés hangsúlya a könyvtár és a múzeum együttélése alatt a múzeumra esett, mint olyan intézményre, melynek főfeladata a táj történeti anyagának gyűjtése. A könyvtárnak és a múzeumnak ez a szimbiózis idők folyamán, a mindkét intézmény életében bekövetkezett fejlődés következtében nem volt fenntartható. Az ikerintézményekben dolgozó igen kevés számú alkalmazott nem tudta a két intézmény feladatait hiánytalanul ellátni.

A vidéki múzeumok és könyvtárak 1950-ben váltak külön. A gyűjtemények szétválasztása azonban nem történt elég körültekintően, az elosztást végző szervek nem tartották szem előtt a könyvtárak tájismereti gyűjtőkörét és ennek következtében szinte mindenhol került olyan anyag a múzeumokhoz, amelynek a könyvtárban lenne helye (könyvek, folyóiratok, plakátok, aprónyomtatványok, kéziratok, metszetek, térképek stb.).

A nem egészen helyesen megoldott szétválasztás következtében a helytörténeti anyag csonka. Súlyos veszteségeket okoztak helyenként a háborús események is. Részben ennek tulajdonítható, hogy nagyok a hézagok, nincs meg a folyamatoság. Különösen hiányosak a helyi újságok, folyóiratok, röpiratok és aprónyomtatványok.

Hozzájárult a tájgyűjtemények mai zilált állapotához az is, hogy a városi könyvtárak felügyelete a múzeumoktól való különválás után és a megyei könyvtárak megalakulása előtt meglehetősen laza volt. Ez az oka, hogy egyes

városi könyvtárakban (pl. Veszprém, Kecskemét stb.) olyan anyagot is feleslegesnek minősítettek, amely iránt az adott pillanatban nem mutatkozott ugyan gyakorlati érdeklődés, de későbbi felhasználásokra feltétlenül számítani lehetett és kellett volna. Ezzel az anyaggal együtt, jelentős mennyiségű tájismereti anyag is kikerült a könyvtárakból, a már meglévő tájgyűjtemény jelentős kárt szenvedett.

Nagy könyvtáraink közül a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a vidéki egyetemi könyvtárak foglalkoznak tájanyaggyűjtéssel. A Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteménye a század eleje óta áll fenn mint a fővárosra vonatkozó anyag központi és egyben az ország legrégebbi tájgyűjteménye. A vidéki egyetemi könyvtárak egy-egy nagyobb tájegységre (Debrecen — a Tiszántútra, Szeged — a Dél-Alföldre, Pécs — a Dél-Dunántútra) vonatkozó irodalom gyűjtői. Rendezésre váró kérdés a megyei és a vidéki egyetemi könyvtárak tájanyag gyűjtésének összehangolása is. Erre általános érvényű javaslatot tenni alig lehet, az összehangolás lehetőségeit esetenként kell megvizsgálni. E tanulmány nem foglalkozik sem a budapesti gyűjteménnyel, sem a vidéki egyetemi könyvtárak tájismereti anyagával, kizárólag a megyei könyvtárak hasonló gyűjteményeire korlátozza a mondanivalóját.

A tájismereti gyűjtemény mai funkciója

A tájismereti anyag gyűjtésére elsősorban a közművelődési jellegű megyei, illetőleg városi könyvtárak hivatottak. Ez a feladat szervesen kapcsolódik a könyvtárak közművelődési funkcióihoz. A tájismereti gyűjtemény értékes segítséget nyújthat a könyvtár nevelő feladatainak maradéktalan betöltéséhez.

A tájra vonatkozó sajtótermékek gyűjtése ma különösen fontos, amikor a nagyméretű építkezések, a mezőgazdasági nagyüzemek létesítése, a fokozódó iparosítás következtében a táj jellege is változik. A későbbi kutatások számára e változások adatainak összegyűjtése felbecsülhetetlen értékű forrásanyagot jelent. Itt kell megemlíteni a tájgyűjtemények jelentőségét az üzemtörténeti kutatásokban. A helyi üzemek történetére vonatkozó anyag gyűjtése, feltárása nagy segítség, hasznos forrás történetük megírásához.

Mostanában az érdeklődés megélnékült a helytörténeti kutatások iránt, ennek következtében több megyei könyvtár foglalkozik a tájismereti anyag tervszerű kiépítésének gondolatával. A helyzet erre általában meg is érett: egyrészt adva van az érdeklődés, másrészt a megyei könyvtárak a felmerülő igényeket ki is tudják elégíteni. Ez az igény egyben azt is megköveteli, hogy tájgyűjteményeink kifejlesztésénél kerüljük a múlt hibáit, fejlesszük a gyűjteményeket tudatosan, előre átgondolt terv szerint. Most, amikor a kérdés napirendre kerül, kíséreljük meg a problémákat felvetni és megoldásukkal a gyűjtemény zavartalan működésének útját egyengetni.

A helytörténeti kutatók ismert igényei mellett, ha ma még embrionális formában is, új igény jelentkezik, amelyet azonban nem hagyhatunk figyelmen kívül. Hasonló gyűjtemények külföldi fejlődése általában arra mutat, hogy ez a feladatkör a könyvtári munka színvonalának emelkedésével ki fog fejlődni. Ez a feladatkör a tudományos intézményeknek, a közigazgatási, gazdasági szervezeteknek, társadalmi és kulturális szervezeteknek nyújtandó időszzerű tájékoztató szolgálat. A feladatkör kitérülése maga után vonja a gyűjtő-

kör kiszélesítését és az új feladatoknak megfelelően a tájékoztatószolgálat módszereinek kidolgozását.

A helytörténet közismert fogalma alatt eddig is többet értettek a szoros értelemben vett történeti anyagnál, hozzátartozott a földrajz, a nyelvjárás-kutatás, sőt a természettudományok egy-két ága is. E tágabb fogalomnak jobban megfelel a tájismeret elnevezés, amely magában foglalja mind a múltat, mind a jelenre vonatkozó helyi jellegű anyagot.

A kutatások nagyrésze, egy-egy vidék vagy város életével kapcsolatban, természetesen ma is történelmi jellegű. A helytörténet tehát a tájismereti gyűjteménynek éppen úgy, mint a tájismereti kutatásnak egyik fő fejezete. Tudományos és közművelődési jelentősége felbecsülhetetlen. Elsőrendűen fontos az ország történelmének kutatása szempontjából, amelyhez számtalan értékes adalékot szolgáltat. Olyan vidéki városokban, községekben, ahol a tudományos kutatómunka lehetősége ma még korlátozott, módot ad a tudományos vizsgálódásra, esetleg tudományos értékű eredmények elérésére. Ezzel sok tehetséges vidéki szakemberünknek ad módot a továbbfejlődésre. Nem véletlen az, hogy vidéki városainkban sok tanár, orvos, mezőgazda, mérnök stb. foglalkozik tájismereti kutatásokkal.

A szakembereken kívül akadnak lelkes laikusok is, akik szabadidejüket helytörténeti kutatásokra fordítják. Nincs okunk arra, hogy ennek létjogosultságát kétségbevonjuk, még akkor sem, ha a tudomány számára nem is hoz új eredményeket. Azzal, hogy alaposan megismerjük szülőföldünket, lakóhelyünket, azok az érzelmi szálak, amelyek az embert az otthoni tájhoz kötik, erősödnek, ami önmagában is fontos dolog. Emellett azzal, hogy a kutató elmélyed a táj vagy a város történelmében, tárgyi tudása gazdagodik, műveltsége szervezettebb, történelmi látása plasztikusabb lesz. Nem valami távol lejátszódó eseményeket ismer meg, hanem az ismerős táj, az ismerős város múltbeli életét. Ebben van a helytörténeti kutatások fő vonzóereje és egyben jelentősége is.¹

Érdemes megbecsülni e műkedvelő történészek munkáját azért is, mert adatokat őriznek meg a nagyobb arányú, módszeres és rendszeres tudományos feldolgozáshoz. A munkájukból született számtalan kis monográfia eddig is sok értékes adatot őrzött meg későbbi kutatások számára.

Nagy jelentőségű a tájismereti anyag gyűjtése és feltárása az iskolai oktatás szempontjából. Mennyivel alaposabban fogja ismerni, mennyivel mélyebben fogja átélni a történelmet az a diák, aki az országos, nagy eseményekhez saját szülőföldje vagy lakóhelye egykorú eseményeit is hozzá tudja kapcsolni. A geológia, földrajz, állattan, növénytan tanulásához gazdag anyagot szolgáltat a tájismereti gyűjtemény.

Felhasználható a tájismereti anyag az iskolán kívüli oktatásban: a népművelésben. Egy-egy történelmi, szépirodalmi vagy akár természettudományos téma, ha ezt helyi vonatkozásokkal kötik össze, mindig számíthat érdeklődésre.

A helytörténet ismertetése mind az ifjúság, mind a felnőttek oktatásában fontos eszköze a hazafias nevelésnek. Elmélyíti, tudatosítja a szülőföldhöz való ragaszkodást, a hazaszeretet alapját.

¹ LAZAREV, M.: *Elbeszélés egy könyvtárról.* (Razszkaz ob odnoj biblioteke.) Moszkva 1950, Goszkuł'tproszvetizdat. 102 p. [Magyarul: OSzK. Fordítási Archivum 996. számú fordítás.]

A tájismereti anyag felhasználható a helyi politikai, közigazgatási, gazdasági szervek tájékoztatására is. Ennek az új feladatkörnek a betöltése szorosan összefügg a könyvtári munka általános színvonalának fejlődésével. Csak fejlett tájékoztató szolgálattal mellett lehet elképzelni a helyismereti tájékoztatás olyan mértékű kifejlesztését, hogy az mind a történeti kutatások, mind a gazdasági, technikai és közigazgatási szakemberek számára értékes anyagot szolgáltatson.

A tájismereti gyűjtemények szervezeti kérdései

A tájismereti anyag gyűjtésének és feltárásának hivatott intézményei a megyei könyvtárak. Mint a régi városi könyvtárak örökösének, sok esetben csak az elejtett szálát kell újból felvenniük, hogy a gyűjtő és feltáró munka megkezdődhessen. Ez a munka egyben a megyei könyvtárak tudományos igényű munkájának kezdete is.

Egyelőre nem volna helyes a tájismereti anyag gyűjtését olyan mértékben decentralizálni, hogy a kisebb járási, ill. városi könyvtárak is foglalkozzanak hasonló anyag gyűjtésével, bármilyen csábító is számukra a feladat. E könyvtárakban egyrészt még nincsenek biztosítva az ilyen igényű munka előfeltételei, másrészt a rendelkezésre álló és várható anyag sem olyan mennyiségű, hogy ezzel mind a megyei, mind a járási könyvtárakat kielégítően el lehetne látni. Az anyag szétaprózása nem is szolgálná a kutatás érdekeit. Minden helyi jellegű anyagból elsősorban a megyei könyvtáraknak kell részesülniök. Kívánatos, hogy itt a megyére vonatkozó minden anyag — elvben — meglegyen. Később, mikor a járási, ill. a városi könyvtárak többsége a megfelelő fejlődési színvonalat eléri, megkaphatják a megyei könyvtár duplumanyagának jelentős részét. Olyan városi könyvtárban azonban, mint a szegedi Somogyi Könyvtár és az olyan járási könyvtárakban, mint a soproni és a bajai — ahol jelentős a tájismereti anyag és ahol a feltételek a további gyűjtéshez és feltáráshoz nagyjából biztosíthatók — a munka már most, a megyei könyvtárakkal egy időben megkezdhető.

A helytörténeti anyag gyűjtése megyénként három intézmény : a könyvtár, a múzeum és a levéltár között oszlik meg. A könyvtár feladata elvben minden írott, nyomtatott vagy grafikai úton előállított, helyi vonatkozású dokumentum : könyv, folyóirat és egyéb időszak kiadvány, plakát, aprónyomatvány, térkép, metszet, mikrofilm, kotta stb. gyűjtése. A könyvtár, a levéltár és a múzeum közötti együttműködés azonban csak általánosságban szabályozott, a részletkérdések sok esetben nincsenek rögzítve. A levéltárakkal a kéziratos anyag gyűjtése terén vannak eldöntetlen kérdések. A könyvtárosok szerint a könyvtár gyűjt minden kéziratos anyagot a hivatalos jellegű iratokon kívül. A levéltárosok szerint pedig a levéltár gyűjtőkörébe tartozik minden kéziratos anyag, azok kivételével, amelyeknél kimutatható a publikáció szándéka. Ilyen módon vannak tehát kéziratok, amelyekre mind a könyvtár, mind a levéltár igényt tart. Ez a probléma nemcsak országos viszonylatban jelentkezik, hanem a megyei könyvtárakban is.

Hasonló problémák jelentkeznek a múzeumokkal kapcsolatban is. Nem vitás, hogy a helytörténet tárgyi emlékeinek gyűjtése a múzeumok feladata. Az sem kétséges, hogy a tárgyi emlékek feldolgozásához szükséges irodalmat a múzeum nem nélkülözheti. Viszont ma az a helyzet állt elő — éppen a haj-

dani közös gyűjtemények helytelen megosztása következtében. — hogy a helytörténeti forrásmunkák jelentős része a múzeumok nem nyilvános jellegű kézikönyvtáraiban van, a nagyforgalmú megyei könyvtárak állományából viszont hiányzik. Ezek között számos az olyan mű, ami nem tartozhat a múzeumi segédkönyvtárba, mert nem segédeszköze a múzeumi munkának. Ezeket át kellene adni a megyei könyvtárnak. Természetesen vannak olyan művek is, amelyek mindkét intézményben szükségesek. Ha ezek beszerezhetők, új vásárlással a probléma megoldható. Igen sok esetben azonban a mű sem könyvtárusi forgalomban nem kapható, sem a nemzeti tulajdonba vett könyv-alapból nem szerezhető be. Meg kell találni tehát a két intézmény közötti jó együttműködés módját. Mindenekelőtt arra volna szükség, hogy egy a helyi és a központi felügyeleti hatóságok, valamint az intézmények képviselőiből alakult bizottság esetenként állapítsa meg, hogy mely kézirat, folyóirat, könyv, stb. az, ami a múzeum munkájához feltétlenül szükséges. Az ezen kívül eső anyagot át kellene adni a megyei könyvtáraknak, mint olyan intézményeknek, amelyek megőrzésükre és hozzáférhetővé tételükre egyaránt hivatottak. Addig is — sőt azután is — igen hasznos vállalkozás, amit a székesfehérvári megyei könyvtár, a múzeum és a levéltár tervez. ti. a három intézményben őrzött helyi vonatkozású anyag közös katalógusa.

A gyűjtés földrajzi határai

Amikor amellet döntöttünk, hogy a tájismereti anyag gyűjtésének és feltárásának központjai vidéken a megyei könyvtárak, egyben hallgatólagoosan kimondottuk azt is, hogy a gyűjtőkör határa általánosságban a közigazgatási határokhoz igazodik. E megállapítás azonban a gyakorlatban nem ilyen egyértelmű. A közigazgatási határ természetszerűleg nem igazodik pontosan a földrajzi tájegységhez, a nyelvjárási határokat sem veszi tekintetbe, az éghajlati sajátosságokról nem is beszélve. A tájismereti anyag gyakran átnyúlik más közigazgatási egységek területére. Nem szabad tehát mereven ragaszkodni a közigazgatási határhoz. Bár az átfedések nem kívánatosak, ha egy és más vonatkozásban szükséges, kiterjedhet a gyűjtés a szomszédos területekre is. Pl. A Kisalföldre vonatkozó földrajzi irodalmat teljes egészében gyűjtenie kell mindegyik kisalföldi megyének. Ne gyűjtsenek azonban a Kisalfölddel kapcsolatban olyan anyagot, amely a három megyében nem közös. Az érdekelt könyvtárak legteljesebb együttműködése szükséges a gyűjtés és a tájékoztatás jó megszervezéséhez. Helyes, ha az adott viszonyokat figyelembe véve megállapodnak abban, hogy melyik megye gyűjtse a közös területre vonatkozó anyagot.

Hasonló megállapodás szükséges arra nézve is, hogy mi történjék az olyan területek anyagával, amelyek a megyehatárok módosítása előtt nem tartoztak a megyéhez. Véleményem szerint a gyűjtés területe retrospektívan is a megyehatár által határolt terület, tekintet nélkül arra, hogy a megyehatárok módosítása előtt a terület más megyéhez tartozott. A más megyében tárolt megfelelő anyagot át kellene adni a területileg jelenleg illetékes megyei könyvtárnak.

A gyűjtés fő szempontjai

Legfőbb elv, hogy a gyűjtemény nem véletlen felhalmozódás, hanem tudatos, tervszerű gyűjtőmunka eredménye legyen. Törekedjék az elérhető teljességre. Ebben az anyagban válogatás nem szükséges és nem is tanácsos. A gyűjtendő anyag közelebbi tárgyát az alábbi három szempont határozza meg:

1. *A helyi tárgyú művek* gyűjtése szinte minden ismeretágra kiterjed. Gyűjtendők a megye, ill. a város *történelmére* vonatkozó összes adatok. Különös gondot kell fordítani az 1848-as szabadságharc, a munkásmozgalom, a Tanácsköztársaság, a felszabadulás és a szocialista fejlődésünk történetét dokumentáló anyagra. Gyűjtendők a szabadságharcok helyi hőseinek, mártírjainak életére vonatkozó adatok, esetleg életrajzok.

Gyűjteni kell az ország vezetőinek helyi beszédeit, a megfelelő vidékre, városra vonatkozó cikkeit, beszédeit vagy ezek részleteit.

Gyűjtendők a helyi párthatározatok, rendeletek és olyan országos vonatkozású határozatok, törvények, rendeletek, amelyeknek helyi vonatkozásuk van.

A gyűjtés körébe esik a táj *földrajza*: talaja, ásványi kincsei, éghajlata; *természetrajza*: növény- és állatvilága; *gazdálkodása*: mezőgazdasága, ipara, kereskedelme stb.; *néprajza*: minden helyi folklórról és népnyelvről szóló, nyomtatásban megjelent mű. (A néprajzi gyűjtés és ilyen természetű kéziratok feljegyzések, magnetofon szalagok, filmek, lemezek gyűjtése a múzeum feladata.)

Gyűjtendők a vidék *műemlékeiről*, általános *kultúrtörténetéről* szóló kiadványok is.

Általában gyűjteni kell minden írott, nyomtatott és grafikai úton előállított olyan dokumentumot, amely a meghatározott földrajzi vagy közigazgatási egységről szól, tekintet nélkül arra, hogy a dokumentum hol, mikor, milyen nyelven és milyen formában jelent meg.

2. Gyűjtendők a *helyi szerzők* művei. A helyi szerző fogalma azonban bizonyos meghatározásra szorul. Helyi szerzőnek tekinthető az, aki egy adott megyében (városban) született, élete és működése oda fűzi, aki a város életében jelentős szerepet játszott. A tájismereti gyűjtemény hivatott arra, hogy összegyűjtse azoknak a helyi szerzőknek a műveit és műveik irodalmát, akik — ha nagy hírnévre nem tettek is szert — műveik a város története szempontjából jelentősek lehetnek. Itt kapnak helyet azok a költők, írók, akik nem emelkedtek ugyan az országos szintig, műveik azonban mégis értéket jelentenek, amennyiben a vidék, a kor hangulatát tolmácsolják, témáikban a múltat közvetítik.

Helyi szerzők közé sorolhatunk számos olyan országos jelentőségű író, tudóst, politikust, akik elkerültek szülőföldjükről, műveiket nem ott írták, mégis oda tartoznak a szülőföld jogán. Feltétlenül ajánlatos, hogy a megyei könyvtár a megyében született nagy magyar írók, költők műveit és a róluk szóló irodalmat gyűjtse. Országos jelentőségű szaktekintélyek, tudósok művei csak akkor tartoznak ide, ha egyben helyi témával is foglalkoznak.

Ugyancsak helyinek tekinthető az olyan szerző, aki nem a szóbanforgó városban, megyében született ugyan, de élete, tevékenysége oda kapcsolja mint közéleti személyiséget vagy mint magánembert. Az ilyen típus többnyire

helyi vonatkozású témákkal foglalkozik, művei tehát már az első kategória alapján is besorolhatók a tájgyűjteménybe. Előfordulhat végül olyan szélső eset is, amikor a szerző nem született az adott városban vagy vidéken, művei nem is szólnak róla, tevékenysége azonban jelentős nyomot hagyott a város vagy a megye életében. Ilyen esetben egyénileg kell eldönteni, hogy felvegyük-e a gyűjteménybe, vagy sem.

Vitatható, hogy akár születésük, akár tevékenységük alapján helyi szerzőnek minősülő szerzők minden művét felvegyük-e a tájismereti gyűjteménybe, vagy csak azokat, amelyeknek helyi vonatkozásai vannak. Lehet érvelni mindkét álláspont mellett; a szélesebb körű gyűjtés hívei szerint a helyi szerző minden művét fel kell venni, a szűkebb gyűjtőkör álláspontjára helyezkedők szerint pedig csak olyan művet, amely témájánál fogva is ide tartozik. Ellenkező esetben a gyűjtemény túlságosan felduzzadna nem tájismereti érdekű anyaggal. Mindkét érvelés megfontolandó. Egyelőre az látszik helyesnek, ha a helyi szerzőnek minősülő szépirodalmi minden művét felvesszük a gyűjteménybe, a tudományos jellegű vagy szakkérdésekkel foglalkozó művek közül pedig csak azokat, amelyek helyi vonatkozásúak.

3. A gyűjtés harmadik szempontja nem a tartalmi elemeket, nem is a szerzőt veszi alapul, hanem egy külső körülményt: a nyomdatermék megjelenési helyét. Ilyen módon a tájismereti gyűjtemény helyet ad a megye (város) területén megjelent mindennemű nyomtatványnak, tekintet nélkül azok tartalmára, szerzőjére. Kétségtelen, hogy sok helyi vonatkozású anyag van a helyi nyomtatványok között, de igen sok olyan is, melynek semmi köze a tájhoz.

Újból felmerül tehát a veszélye annak, hogy a gyűjteményben sok, lényegében nem tájismereti anyag halmozódik fel. Ezért vannak többen ellene a megjelenési hely mint gyűjtési szempont figyelembevételének. Tekintettel azonban arra, hogy a helyi nyomtatványok gyűjtésének nálunk már megvan a hagyománya és az összegyűjtött anyag nyomdászattörténeti érdekessége mellett valóban fényt vet a város vagy a megye gazdaság- és kultúrtörténetére, nem helytelen, ha a könyvtárak ezt a gyűjtési szempontot is figyelembe veszik.

Mivel a nyomdatermékek tömeges előállításának kezdete nálunk a múlt század utolsó évtizedeire esik, és az anyag túlságosan felduzzadása csak ettől az időszaktól kezdve jelent komolyabb veszélyt, tanácsos egy bizonyos időhatárt megállapítani, ez előtt minden, utána pedig csak azok a helyi nyomtatványok gyűjtendők, amelyek az első két kategória alapján már úgyszólván a gyűjtőkörbe esnek. Ezt a cezúrárt hozzávetőlegesen a századfordulóra, pontosabban 1900-ra tehetjük. Indokolja ezt az a körülmény, hogy a vidéki nyomdák 1870 és 1900 között létesültek nagyobb számban. Minden gyűjteményre érvényes merev időhatárt szabni azonban nem tanácsos, helyesebb ezt az adott időszakon belül esetenként megállapítani. Híres vidéki nyomdáknál (Tevan, Békéscsaba; Kner, Gyoma; Kertész, Karcag) ezt a cezúrárt 1945-ig tolhatjuk ki.

A gyűjtemény megoszlása

A hármas gyűjtési szempont bizonyos mértékig körülhatárolja a gyűjteményt. A pontosabb körvonalazás érdekében azonban szükséges, hogy áttekintsük a kiadvány-fajtákat formai szempontból is.

Kéziratos anyag

A hivatalos jellegű kéziratos anyag gyűjtője és őrzője a megyei levéltár. Ilyeneket tehát a könyvtár nem gyűjt. A magántermészetű kéziratok közül gyűjtendők: a helyi szerzők megjelent vagy kiadásra szánt művei vagy helyi vonatkozású kéziratai (regények, versek, tanulmányok, naplók stb.); színházi sűgőkönyvek; a megye vagy a város életében jelentős személyek levelei, levelezése, naplói stb.; olyan könyvek, amelyekben helyi érdekességű kéziratos bejegyzések vannak.

Tekintettel arra, hogy az elkallódás veszélye a kéziratos anyagoknál a legnagyobb, a könyvtárnak — gyűjtésük érdekében — állandó kutató munkát kell végeznie.

Nyomtatott anyagok

A gyűjtemény zömét ezek alkotják. Részletesen felsorolva: a megyei, városi, községi monográfiák; helyi vonatkozású életrajzok; történelmi, földrajzi, természettudományos, mezőgazdasági, ipari, ipartörténeti, néprajzi, nyelvészeti, irodalmi helyi vonatkozású témával foglalkozó tanulmányok; helyi vonatkozású rendeletek, pártok, hatóságok, testületek, intézmények helyi kiadványai; bibliográfiák (helyi szerzőkről és helyi vonatkozású anyagról, helyi kiadványokról); helyi témával foglalkozó vagy helyi szerző által írt szépirodalom.

Periodikus jellegű kiadványok: helyi újságok; iskolai értesítők; naptárak; egyesületek, társulatok, intézmények évkönyvei, jelentései, értesítői stb.

Aprónyomtatványok: útikalauzok, prospektusok, brosurák, helyi könyvjegyzékek, árjegyzékek stb.; politikai, közigazgatási, egészségügyi, sport, színházi és mozi s egyéb kulturális jellegű plakátok, röpiratok, egyleveles aprónyomtatványok; családi eseményekkel kapcsolatos értesítések: gyászjelentések, eljegyzési, esküvői értesítések stb.; nyomtatott meghívók; a megye bármely városáról, községéről készült levelezőlapok (különösen jelentősek, ha helyben nyomták).

Helyi szerző által írt zeneművek kottái akár a zeneszerző, akár a szövegíró minősül helyi szerzőnek.

Grafikai és egyéb sokszorosítási eljárással előállított dokumentumok

Ide tartoznak a térképek, metszetek, mikrofilmek; a képek inkább a múzeum gyűjtőkörébe tartoznak. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy egy-egy közéleti személyiség, író, tudós, politikus stb. arcképe vagy néhány kép és metszet a vidékről nem vásárolható meg a könyvtár számára is.

A gyűjtés alapos utánjárást, fáradságot nem ismerő kutató munkát igényel. A felsorolt anyag egy részét antikváriumokból meg lehet ugyan szereztetni, nagyobb részük azonban családoknál lappang és a könyvtáros ügyszere-tétől és leleményétől függ, hogy rájuk bukkan-e. Célravezetőbb, ha a könyvtárak nem egyedül végzik a gyűjtés munkáját, hanem bevonják ebbe a város társadalmát is. Propagálják a tájismereti anyag fejlesztését, gyűjtési akciót

hirdetnek. Sok esetben csak a véletlen jön segítségünkre; különösen nehéz a régi újságok beszerzése. Sok gondot okozhat a hiányzó számok, ill. évfolyamok pótlása. Ezeket kisebb mennyiségben fényképmásolattal, nagyobb mennyiségben mikrofilmmel lehet pótolni.

Már több megyei könyvtárnak van fotolaboratóriuma. Ezek felbecsülhetetlen segítői lehetnek a tájismereti anyag gyűjtésének, ill. kiegészítésének, főként a hiányzó dokumentumok fényképmásolatainak elkészítésével. A mikrofilm alkalmazása a tájismereti anyag kiegészítésében is felbecsülhetetlen nyereséget jelent. Egyes dokumentumok ma már kizárólag mikrofilm formájában szerezhetőek be.

Általában sokkal nagyobb gondot kell fordítani a plakátok, röpiratok, aprónyomtatványok, képes levelezőlapok, térképek, metszetek gyűjtésére és szakszerű gondozására, feltárására, mint eddig. A gyűjtést az eddiginél jóval szélesebb alapra kell helyezni. Csak ilyen módon válhat a megyei könyvtárak tájismereti anyaga korszerű és színvonalas gyűjteménnyé.

A tájismereti bibliográfia

Ha a megyei könyvtárakban levő tájgyűjtemény-töredékekből mind a tudományos jellegű történeti kutatást, mind pedig a kormányzati és gazdasági szervek tájékoztatását ellátó színvonalas gyűjteményeket kívánunk fejleszteni, a meglévő anyag számbavételével egyidejűleg fel kell vázolni a hiányokat is. A tájismereti anyag gyűjtésével, kezelésével egyidejűleg tehát szükséges a tájismereti anyag bibliográfiájának elkészítése is. A tájismereti bibliográfia fogalmát Sz. JA. BOROVÓJ a következőképpen határozza meg: „Mi a tájbibliográfia? Megfelelően megalkotott és kartoték vagy bármely más formában megszerkesztett irodalomjegyzék, amely valamely terület (köztársaság, határterület, járás, város, település) földrajzi környezetéről, természeti kincseiről, társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődéséről szól, tekintet nélkül a benne felsorolt sajtótermékek kiadási helyére.”²

A bibliográfia felhasználására is hasznos tanácsot ad az idézett cikk. Hangsúlyozza a bibliográfia fontosságát a tájékoztató szolgálatban. A bibliográfia kiegészíti a gyűjtemény anyagát, magában foglalja azt is, ami a gyűjteményből hiányzik. Különösen tehát ott, ahol a gyűjtemény szegény, a bibliográfia hathatósan segítheti elő a kutatást. A nyíregyházi Megyei Könyvtár az elsők között ismerte fel a tájismereti bibliográfia jelentőségét. A közelmúltban egy helyi szakemberekből álló munkaközösség szabolcsi monográfia összeállítását határozta el, amikor azonban értesült, hogy a könyvtárban szinte semmi helyi anyag nincs, a vállalkozás egyelőre abbamaradt. Ekkor határozta el a Megyei Könyvtár, hogy addig is, míg megfelelő gyűjteményt állíthat össze, elkészíti a megye tájismereti bibliográfiáját. Hasonló igények, kezdeményezések más könyvtárakban is tapasztalhatók. „A szegedi Egyetemi Könyvtár kiadványai” (20. szám) között jelent meg a múlt évben REGULY Ernő: *Szeged bibliográfiájának tervezete* (Szeged, 1954, 17 lap) című tanulmánya, amelyben a „szegedi bibliográfia” összeállítására vonatkozó terveket ismer-

² BOROVÓJ, Sz. Ja.: *A tájbibliográfia kérdései*. (Nekotorúe voproszú kraeved-cseszkoj bibliografii.) Szovetszkaja Bibliografija. 1954. 36. sz. 100–109. lap. [Magyarul megjelent a Könyvtári Tájékoztató 1955. 2. számában.]

teti. A munka vázlatos volta mellett is figyelemreméltó megállapításokat tesz a tájbibliográfia szerkesztésére nézve.³

A tájismereti bibliográfia vezérfonal az anyag fejlesztéséhez. megmutatja, hogy mi jelent meg eddig a tájról, hol rejtőznek a tájgyűjtemény számára értékes dokumentumok. A bibliográfia lelőhely-bibliográfia is legyen, amely feltünteti, hogy a keresett mű melyik könyvtárban; melyik gyűjteményben található meg.

Összeállításához alapos előkészítő munka szükséges. Fel kell kutatni mindazokat a műveket, amelyekben a tájra vonatkozó művek bibliográfiai adatai előfordulhatnak. Fel kell használni mindenekelőtt a nagy összefoglaló monográfiákat, kisebb helyi monográfiákat, általános- és szakbibliográfiákat, életrajzi lexikonokat, irodalomtörténeteket, történelmi munkákat stb. A bibliográfiai forrásmunkák összegyűjtéséhez kiindulási pontul szolgálhat BODOR Antal: *Magyarország helyismereti könyvészete. 1525—1940.* (Bp. 1944, Szerző. XII, 424 l.) című mű bevezető fejezete, amely a helyismereti kutatás vezérfonalait és segédkönyveit, a főbb általános és gyűjteményes munkákat foglalja össze. Hasonlóképpen segítséget ad a *Magyar történelmi bibliográfia. 1925—1867.* (I—III. köt. Szerk. I. TÓTH Zoltán. Bp., 1950, Akad. kiadó. 3 köt.) című mű első részéből különösen a „*Helytörténet*” című fejezet. A bibliográfia összeállításához feltétlenül szükséges segédeszköz a helyi szerzők jegyzékének összeállítása, ehhez SZINNYEI és GULYÁS életrajzi lexikonjai és PINTÉR Jenő *Magyar irodalomtörténete* szolgálhatnak a kiinduláshoz szükséges, legfontosabb adatokkal.

Nagy segítséget jelent a bibliográfia az újságok és folyóiratok helyi vonatkozású cikkanyagának összegyűjtésében. Számos olyan lapban is szerepelnek helyi vonatkozású cikkek, amelyek egyébként nem tartoznak a helyi gyűjteménybe. A bibliográfia utal e cikkek lelőhelyére is. Bibliográfia segítségével tárhatjuk fel a könyvekben vagy folyóiratokban előforduló térkép-, kép- és hirdetésanyagot is. Az ilyenfajta dokumentumok érdekessége a gyűjtemény szempontjából nem lehet vitás.

A tájismereti bibliográfia anyagának címléirési sajátosságai

E cikk keretei között nem foglalkozhatunk részletesen a tájismereti anyag címléirési részletkérdéseivel. Annyit azonban meg kell említenünk, hogy a címléirési szabvány előírásainak alkalmazása mellett a kutatás szempontjait egy percre sem szabad szem elől téveszteni. Számolni kell azzal, hogy a kutató sokszor több adatot kívánhat a címléirástól, mint amennyit a szabvány feltétlenül előír. Gondolunk itt pl. a földrajzi, életrajzi címkiegészítésekre, ezeket a helyi vonatkozású anyagnál feltétlenül alkalmazni kell. A szabvány előírásaitól eltérően helyi nyomtatványoknál mindig fel kell tüntetni a nyomdát. Ezen a területen fokozott jelentősége van a könyvtáros néhány olyan megjegyzésének, amellyel a dokumentum sajátosságaira utal. Véleményünk szerint a megjegyzésben kellene feltüntetni azt is, hogy a szerző helyi születésű. A tájismereti bibliográfia annotálásának rendkívüli haszna volna, de ez a jelenlegi helyzetben még túlzott kívánság.

³ MÓDIS LÁSZLÓ: *A Tiszántúli Bibliográfia s általában a tájbibliográfiák kérdése.* A debreceni Kossuth László Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve. 1954, Debrecen 1955. 53—109 l. című tanulmánya cikkem elkészítése után jelent meg.

A szabvány előírásaitól eltérően nem felesleges munka, ha az egylevels nyomtatványokat is egyenként írjuk le, tekintettel egyrészt az anyag helyi vonatkozásainak fontosságára, másrészt aránylag csekély méreteire.

Végül nélkülözhetetlen a bibliográfia számára az elemző címleírások alkalmazása. Igen sok olyan helyi vonatkozású részlet lappang könyvekben, folyóiratokban, amely a címből nem tűnik ki.

A bibliográfia tagolása

Az anyag sokrétűsége miatt a bibliográfia tagolása meglehetősen nehéz probléma. Mindenekelőtt külön kell választani a könyv- és periodikaanyagot a speciális fajtájú kiadványoktól (kéziratok, plakátok, aprónyomtatványok, térképek, zeneművek stb.). A könyv- és periodikaanyagot ezután a gyűjtés fő szempontjai szerint 3 csoportra osztjuk:

- a) a helyi tárgyú művek,
- b) a helyi szerzők művei,
- c) a helyi nyomdák kiadványai.

A három főcsoporton belül az anyagot az ETO szerint osztályozhatjuk. Ezzel elérjük azt, hogy a kutató egy bizonyos szakterület egész megyére vonatkozó szakirodalmát együtt találja. A szakon belül a betűrendbe sorolás látszik előnyösebbnek.

A második csoportba tartozó művek címait egyszerűen a szerzők betűrendje szerint sorolhatjuk be.

A harmadik csoportba tartozó kiadványok áttekintése akkor a legkönnyebb, ha először földrajzilag városonként, majd ezen belül nyomdanként csoportosítjuk az anyagot. Egy nyomda kiadványait pedig évenként, ezen belül a szerzők betűrendjében csoportosíthatjuk.

A kéziratos anyag címeinek rendezése, a vonatkozó címleírási gyakorlat szerint megadott rendszavak alapján, betűrendben a legcélszerűbb.

Plakátok, röpiratok címait az ETO fő szákszámait szerint és ezen belül évenként, a meghívók, gyászjelentések stb. címleírásait évenként, ezen belül betűrendben csoportosítjuk.

A térképek címleírásait leghelyesebb szintén betűrendben rendezni, mivel a földrajzi csoportosítás a gyakori átfedések miatt nehezen oldható meg. Hasonlóképpen betűrendbe soroljuk a zeneműveket is.

Az egész anyag földrajzi áttekinthetősége érdekében olyan földrajzi mutató készítése ajánlatos, amely az egész bibliográfia anyagát összefoglalja és városok, járásek, ezen belül községek szerint rendezi.

A tájismereti anyag raktározási kérdései

A raktározást illetően az a főkérdés, hogy különgyűjtemény legyen-e a tájismereti anyag, vagy nem. Az anyag muzeális jellege magyarázza a könyvtáraknak azt a törekvését, hogy a tájismereti anyagot lehetőleg elkülönítsék a könyvvállomány többi részétől, fokozottan védjék és különgyűjteménynek fogják fel. Meg kell azonban vizsgálnunk, jelent-e előnyt a kutatóknak és mennyi többletmunkát okoz a könyvtárosnak, ha a tájismereti anyagot külön kezeli. Nem elegendő-e, ha az anyagot csupán katalógusokkal választjuk el az állomány többi részétől, szükséges-e raktári különválasztás is? A különraktározás

feltétlenül azt jelentené, hogy a megyei könyvtárak amúgy is elég bonyolult raktári rendszere újabb raktárkomplexummal bővül, amelyben — az általános gyűjteménnyel párhuzamosan — szinte minden raktározási kérdés előfordul. Ez pedig feltétlenül igen sok és nem is feltétlenül szükséges többletmunkát jelentene a könyvtárnak. Előny viszont alig származna ebből a kutatónak, hiszen neki teljesen mindegy, hogy a raktár melyik részéből kapja meg az anyagot, ha úgyis a katalógus közvetítését kell felhasználnia. Teljesen elegendő tehát, ha megfelelő katalógusokban foglaljuk össze a tájismereti anyagot, raktárilag azonban nem választjuk külön.

Az általános könyvtári gyakorlat szerint külön raktározandók a könyvek, periodikák, kéziratok, plakátok, aprónyomtatványok, metszetek, térképek, zeneművek, mikrofilmek stb., mindegyik saját jellegének legmegfelelőbb módon. Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani osztálya a megyei könyvtárak ún. „belső” raktárai számára a betűjeles folyószám szerinti raktározást ajánlotta, mely a kölcsönzési raktár szakrendjét kiegészítve, biztosítja a jobb helykihasználást és a tudományos kutatást szolgáló állomány fokozott védelmét. A belső raktárban elhelyezett anyag csak az olvasóteremben használható, kölcsönözni csak a könyvtárvezető engedélyével lehet. Mivel a tájismereti gyűjtemény is elsősorban a tudományos kutatás céljait szolgálja, továbbá az anyag természete szerint muzeális jellegű gyűjteménynek tekintendő, legcélszerűbb az ún. „belső” raktárban elhelyezni a többi könyv és periodika közé sorolva. E „belső” raktárak rendje a nagyságrendi betűjeles folyószámot követi.

A kézirat-, plakát-, aprónyomtatvány-, metszet-, térkép-, zenemű-, mikrofilm- stb. anyag főleg helyi vonatkozású. Az egyéb nem helyi jellegű speciális anyagot sem volna azonban célszerű a helyi anyagoktól elválasztani. A kéziratokat ajánlatos folyószám szerint raktározni, szükség szerint alkalmazva a rétnagyságot. A plakátokat, aprónyomtatványokat, mint hasonló gyűjteményekben szokásos, dobozokban, tékában védjük a rongálódástól; nyomtatványfajonként különválogatva szakrendben, ezen belül évenkénti időrendben rendezendők. A színházi és moziplakátokat városonként, ezen belül a színházak és mozik betűrendjében és végül évenkénti időrendben a legcélszerűbb elhelyezni. A képes levelezőlapokat ajánlatos helységenként rendezni. A tároló dobozra kívül rá kell írni a gyűjtemény megkülönböztető betűjelét, a szakjelzetet, ill. a városok, községek, színházak, mozik nevét és az évszámot.

Térképanyaga meglehetősen kevés lesz a tájismereti gyűjteményeknek. A raktározás technikájában a térképgyűjtemények bevett módszerei követendők. Ajánlatos az anyagot a térképen ábrázolt helyek betűrendjében és ezen belül sorszám szerint rendezni.

A zeneművek és filmek raktározására vonatkozólag, az elfogadott technikai megoldások mellett, szintén a sorszám szerinti rendezést javasoljuk.

A tájismereti anyag katalógusai

A tájismereti gyűjtemények feldolgozói számára jelentős probléma, hogy az anyag sokrétű feltáráshoz milyen katalógusokat használjanak. Kísérjük meg számbavenni a kutatók főbb szempontjait. Kereshető az anyag szerzők szerint, tárgy szerint, földrajzi helyek szerint és helyi nyomdák szerint.

A katalógusokat tehát úgy kell megtervezni, hogy a keresés leggyakrabban előforduló szempontjai érvényesüljenek a katalógusok szerkesztésében, és hogy a kutató az anyagot segítségükkel minél könnyebben megtalálja.

Eszerint feltétlenül szükség van szakkatalógusra, mely az anyagot témák szerint csoportosítja. Az anyagot a magyar könyvtárakban az ETO magyar kiadása alapján osztályozzuk.

Egy megfelelő személyi és földrajzi utaló- és melléklapokkal felszerelt betűrendes katalógus viszont kielégíti mind a testületek, intézmények, mind a szerzők, mind a műben szereplő személyek, mind a helynevek szerint tájékozódni kívánó kutatót. Célszerű azonban külön katalógust szerkeszteni a helyi nyomtatványokról. A fő rendezési elv itt is a betűrend, először a helynevek, ezen belül nyomdák, ezen belül pedig a szerzők, ill. a címszavak betűrendjében.

E háromfajta katalógus teljesen elég az anyag feltáráshoz. Kerülni kell a katalógusrendszer túlméretezését, mely indokolatlanul nagy terheket ró a könyvtárosra.

Részletesen lehetne beszélni a tájismereti gyűjteménnyel kapcsolatos tájékoztató szolgálatról, a tájékoztatás lehetőségeinek sokféleségéről. A gyűjtemények mai rendezetlen állapotánál azonban ez még túl korai lenne. A tájékoztató szolgálat a gyűjteménnyel együtt, vele párhuzamosan fejlődik, terebélyesedik. Módszereinek kidolgozása akkor lesz időszerű, amikor már van ilyen szolgálat, az anyag már rendezett állapotba került, bibliográfiailag és katalógusokon keresztül legalább nagyobb részben fel van tárva. Addig azonban a könyvtárak a jelentkező igények lehetséges kielégítése mellett, erejük nagyobb részét a tájékoztató szolgálat feltételeinek megteremtésére kell hogy fordítsák. A helyi tájékoztató szolgálat szempontjából is elsőrendű feladat a bibliográfiai gyűjtés megkezdése.

Ha a gyűjtemény nagyobb arányú tájékoztatást adni még nem is tud, a munka és az anyag propagálása szükséges és hasznos. A propaganda legjobb eszköze ebben az esetben is a kiállítás. A tájismereti kiállítások igen alkalmasak arra, hogy felkeltsék az érdeklődést a könyvtárnak ezen a területen végzett kutató és gyűjtő munkája iránt.

Végezetül a helyi anyagot kezelő könyvtáros személyéről mondjunk néhány szót. A tájgyűjtemény fejlesztését, feldolgozását, kezelését, a helyi tájékoztatás sokrétű feladatát csak olyan könyvtáros láthatja el jól, aki egyrészt ismeri a könyvtári munka minden részletkérdését (hiszen a gyűjteményben csaknem minden könyvtári probléma előfordul), másrészt érdeklődik a helytörténeti kutatások iránt, ismeri a vidéket, megvan mind a politikai, mind a szakmai felkészültsége az anyag kiválasztásához, osztályozásához, megfelelő feltáráshoz. Szükséges, hogy hajlama legyen az elmélyülést kívánó kutató munkára, ugyanakkor azonban legyen mozgékony, ügyes, leleményes. Mind az anyaggyűjtés, mind a tájékoztató szolgálat politikai, szakmai ítélőképességet, emberekkel való bánni tudást is követel tőle. Állandó kapcsolatot kell tartania a helyi szakemberekkel, a sajtóval, a párt- és tömegszervezetekkel, tanácsokkal, könyvesboltokkal, sőt fel kell keresnie rendszeresen a fővárosi antikváriumokat is, hogy az anyag fejlesztéséről folyamatosan és minél hathatósabban gondoskodják. Ugyanakkor állandó összeköttetésben kell lennie a könyvtár olvasószolgálati csoportjával és ezen keresztül az olvasókkal. Minden módot meg kell ragadnia arra, hogy a könyvtárnak a tájanyag gyűjtésére irányuló törekvéseit az olvasók széles köreiből ismertté és nép-

szerűvé tegye. Be kell vonnia az arra alkalmas helyi szakembereket a gyűjtemény fejlesztésének és feltárásának felelősségteljes munkájába. Értenie kell végül a kiállítások ízléses rendezéséhez.

É sokféle, egyenként is értékes tulajdonság együtt ma még kevés könyvtárosban van meg. Olyanok azonban sokan vannak, akik már most is lelkesen gyűjtik az anyagot, igyekeznek azt a legjobb tudásuk szerint rendezni, van némi ismeretük a helytörténet terén, közelebbről érdeklődnek a vidék néprajza, történelme vagy természeti adottságai iránt. Ezek a könyvtárosok a gyűjtő és feldolgozó munka során megszerezhetik a hiányzó ismereteket.

Felmerül még az a kérdés is, hogy vajon a könyvtáros maga is foglalkozék-e helytörténeti kutatásokkal? Természetesen merev szabályt ezen a téren sem lehet felállítani. A könyvtárosnak a könyvtár és a kutatók szempontjából elsősorban a gyűjtemény tervszerű fejlesztése, feltárása és hasznosítása a feladata. Elvben semmi akadályja sincsen annak, hogy a könyvtáros helytörténettel foglalkozék, ha ez nem vonja el elsőrendű feladatának teljesítésétől.⁴

RÁCZ ARANKA

ARANKA RÁCZ: DAS HEIMATSKUNDLICHE MATERIAL DER KOMITATS-BIBLIOTHEKEN

Ortsgehistorische Sammel-, bzw. Forschungsarbeit wird in Ungarn an dreierlei Stellen getrieben: in Bibliotheken, Museen und Archiven. Die Arbeit dieser Institutionen ist miteinander in Einklang zu bringen. Die Komitatsbibliotheken sind dazu berufen, die auf das Komitat bezüglichen handschriftlichen, gedruckten oder auf einem anderen graphischen Wege hergestellten Dokumente zu sammeln.

Die systematische Sammlung und Auswertung des heimatskundlichen Materials ist sowohl vom allgemeinen kulturpolitischen als auch vom wissenschaftlichen und pädagogischen Standpunkt aus von besonderer Wichtigkeit.

Die Grenzen des Sammelgebietes fallen gewöhnlich mit denen des betreffenden Komitates zusammen, doch müssen auch die geographischen, ethnographischen, sprachlichen u. dgl. m. Einheiten berücksichtigt werden.

Zu sammeln sind: 1. die auf das Komitat bezügliche Literatur; 2. die Werke der lokalen Autoren; 3. die lokalen Presseprodukte.

Bei der systematischen Sammelarbeit und im Leserdienst leistet die regionale Bibliographie unentbehrliche Dienste.

Das regionale Material bildet keine Spezialsammlung, es ist in den, der Forschungsarbeit dienenden sogen. „inneren“ Magazinen der Komitatsbibliothek unterzubringen.

Zur entprechenden Orientierung der Leser und Forscher sind folgende Kataloge notwendig: ein Fachkatalog nach dem Dezimalsystem, ein alphabetischer Katalog und ein Katalog der Druckereien, dessen Zettel nach Ortsnamen, und innerhalb dieser in der alphabetischen Reihenfolge der Druckerein geordnet sind.

⁴ A már idézett műveken kívül *felhasznált legfontosabb irodalom*: BZSOZOVSKAJA, M.: *Szülföldünk megismerése*. (Izucszenie rodnogo kraja.) = Bibliotekar' — Könyvtáros, 1953. 1. sz. 20–22. p. — HOBBS, A. JOHN L.: *Libraries and the materials of local history*. London 1948, Grafton. 224 p. — RÜSZKIN, E. I.: *Szépíróadalmi tájismertető bibliográfia*. (Kraevaja bibliografija literaturü.) Moszkva 1951, Goszkuł'tproszvetizdat. 16. p. [Magyarul: OSzK Ford. Arch. 671. sz.] — SAYERS, W. C. BERWICK: *Library local collections*. London 1939, G. Allen and Unwin. 128 p. — SZOTJANOV, M.: *A kultúrothtonok múzeális gyűjteményei és a táj kutatás*. (Csitalistnie muzejni szbirki i kraevedenieto.) Csitaliste, 1943. 3. sz. 31–32. p. [Magyarul: OSzK Ford. Arch. 1355. sz.] — SZOTJANOV, M.: *Hogyan alapozzuk meg a tájgyűjteményeket*. (Kak da polozsim nacsaloto na kraevedeszsza szbirki.) Csitaliste, 1953. 22. sz. 20–22. p. [Magyarul: OSzK Ford. Arch. 1110 sz.]